

g

RAELLA

16

Manual de sociolingüística

TONI MOLLÀ

edicions
bromera

La pregunta *què és el llenguatge?* és tan inconcreta i a vegades tan poc innocent que l'única resposta satisfactòria en un cert sentit seria *per què ho volem saber?*

M. A. K. HALLIDAY

LINGÜÍSTICA I SOCIOLINGÜÍSTICA: ESTRUCTURA I ÚS

Una llengua és un fet social: una institució creada per la interacció verbal entre les persones. L'estudi de les relacions lingüístiques és el camp d'anàlisi de la sociolingüística. Si la lingüística investiga els aspectes interns (fonètics, morfosintàctics o lèxics) de la llengua, podem dir que la sociolingüística (*sociolinguistics*) s'ocupa dels factors extrínsecs –extralingüístics– que la condicionen. Mentre la primera se centra en l'estructura, la segona ho fa en l'ús. Les relacions llengua-societat són, consegüentment, el nucli d'interès de la sociolingüística. Mentre la dialectologia estudia, per exemple, la diversitat geogràfica dels idiomes fent-ne abstracció del context sociocultural, l'anàlisi de la variació funcional (registres, nivells o estils) és conseqüència de l'enfocament sociolingüístic.

Vegem-ne unes definicions de diccionari:

Lingüística:¹ Disciplina que estudia científicament el llenguatge humà en general i les llengües naturals en particular.

1. PÉREZ SALDANYA, Manuel i altres (1998): *Diccionari de lingüística*, Colomar Editors, Oliva.

Sociolingüística:² Disciplina que estudia les interaccions entre la llengua i el medi social.

Lingüística:³ Ciència que estudia el llenguatge humà.

Sociolingüística:⁴ Estudi de l'ús que hom fa de la llengua.

Val a dir que la sociolingüística ha pres un gran protagonisme al si de la mateixa lingüística i l'ha dotada d'un perfil diferent del tradicional. En aquest sentit, és erroni pensar que estructura i ús són dos camps clarament diferenciats. Les seues interrelacions constitueixen, de fet, la matèria d'una part ben rellevant de la sociolingüística.

EL CONCEPTE DE SOCIOLINGÜÍSTICA

La preocupació pels aspectes socials del llenguatge ve d'antic. Ara bé, sense un nom que ho simbolitzara. El concepte de sociolingüística o sociologia del llenguatge va ser encunyat, segurament, l'any 1949 per l'americà H. C. Currie.⁵ L'any 1953, un altre nord-americà, Uriel Weinreich, publicà *Llengües en contacte*,⁶ el llibre que, juntament amb la conferència organitzada per William Bright⁷ a Los Angeles el 1964, marca l'inici

2. PÉREZ SALDANYA, Manuel i altres (1998).

3. RUIZ, F., SANZ, R. i SOLÉ, J. (2001): *Diccionari de sociolingüística*, Ed. Enciclopèdia catalana, Barcelona. Vegeu també GINER, S., LAMO DE ESPINOSA, Emilio i TORRES, Cristóbal (eds.): *Diccionario de Sociología*, Ed. Alianza, Madrid.

4. RUIZ, F., SANZ, R. i SOLÉ, J. (2001).

5. Vegeu VALLVERDÚ, Francesc (1980): *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*, Ed. 62, Barcelona.

6. WEINREICH, Uriel (1996): *Llengües en contacte*, Ed. Bromera, Alzira.

7. BRIGHT, William (ed.) (1966): *Sociolinguistics. Proceeding of the UCLA Sociolinguistics Conference*. 1964, Mouton, la Haia/París.

simbòlic d'aquesta disciplina. Es tracta, per tant, d'un camp d'investigació relativament recent.

Des de llavors, s'ha alternat l'ús de dos conceptes, sociolingüística i sociologia del llenguatge, no sempre utilitzats com a sinònims totals. Joshua Fishman,⁸ per exemple, prefereix parlar de sociologia del llenguatge perquè, segons la seua manera de veure les coses, aquesta enfoca la societat com un objecte més ampli que el llenguatge, mentre que el terme sociolingüística implica més aviat el contrari. Segons aquest autor, la sociologia del llenguatge té un camp d'interès més extens i menys linguacèntric. El mateix Fishman⁹ i altres autors distingeixen, a més, entre macrosociolingüística (*macro-sociolinguistics*) i microsociolingüística (*micro-sociolinguistics*). A la primera, preval l'enfocament sociològic i la llengua hi és considerada com una variable de l'estructura social entre moltes altres. La microsociolingüística, per contra, posa l'èmfasi en la llengua com a mitjà d'interacció i com a símbol comunitari.

En qualsevol cas, la sociolingüística no és un camp d'investigació monolític, sinó que hi conflueixen diverses tradicions que fan difícil establir-ne uns contorns rígids i definitius. Ben al contrari, es tracta d'un domini tan obert com les mateixes activitats comunicatives. Les fronteres de la sociolingüística, consegüentment, no són clares i el seu estatut científic és freqüentment qüestionat. De fet, és imprudent parlar, ara per ara, de la sociolingüística com una ciència social *stricto sensu*. Ben mirat, no ha desplegat una metodologia ni un conjunt de tècniques pròpies ni tan sols un corpus terminològic particular que ens permeta de classificar-la com a tal. Es tracta, més aviat,

8. FISHMAN, Joshua (1979): *Sociología del lenguaje*, Ed. Cátedra, Madrid.

9. FISHMAN, Joshua (1979).

d'un territori compartit resultat d'un enfocament pluridisciplinar, d'un camp d'investigació permeable a les demandes socials que, tot i la seua feblesa *científica*, compleix una funció intel·lectual i crítica de primer ordre. Aquestes característiques han fet assenyalar a Rafael-Lluís Ninyoles que es tracta d'una «disciplina progressista en el pla polític i involucionista des de l'angle metodològic o estrictament científic».¹⁰

D'acord amb aquest raonament, podem definir la sociolingüística actual com una àrea de coneixement que s'estén, sovint, entre la *ciència* i el *judici de valor* o, dit a la manera de Ralf Dahrendorf,¹¹ entre la *teoria* i la *ideologia*: una distinció, d'altra banda, clàssica i central que divideix en dos bàndols gairebé irreconciliables la ciència social.¹² En qualsevol cas, es tracta d'un camp d'investigació ambivalent i, de vegades, fins i tot contradictori: amb *afany científic*, d'una banda, i amb *voluntat d'intervenció crítica*, de l'altra. Un camp, a més, cada dia més procliu a la interdisciplinarietat amb aportacions provinents de la humanística (història, literatura, dret, política, etc.), les ciències socials teòriques i empíriques (sociologia, psicologia social, antropologia, etc.) i amb un objectiu integrador més o menys manifest.

10. ROMANÍ, Joan-M. (1991): «Entrevista a Rafael-Lluís Ninyoles», dins *T. S. C.*, núm. 9, Eliseu Climent, editor, València.

11. DAHRENDORF, Ralf (1966): *Sociedad y libertad*, Ed. Tecnos, Madrid.

12. En qualsevol cas, l'anàlisi social sense judicis de valor és especialment difícil quan es tracta d'estudiar temes amb els quals l'investigador no guarda la distància de seguretat necessària. En aquest sentit, la sociolingüística és una disciplina en què la majoria dels estudiosos estem immersos valorativament. Ben sovint, la mateixa elecció del tema d'estudi ja connota aquesta valoració subjectiva. Al cap i a la fi, les passions i els desitjos formen part també de la investigació malgrat la nostra manifesta intenció d'objectivitat. La *desfiguració ideològica* contra la qual alerta Dahrendorf és un perill constant per a l'investigador social.

Com és sabut, aquesta problemàtica no és exclusiva de la sociolingüística. La ciència política o les ciències de la informació —ara més o menys consolidades com a tals ciències— han passat per aquest mateix estadi de *ciències cruïlla* o *ciències síntesi*; és a dir, d'àmbits de confluència de diverses ciències.¹³

En qualsevol cas, entendrem per sociolingüística la disciplina que s'ocupa dels usos lingüístics i de les seues relacions amb l'estructura social. Per tant, el seu enfocament no pot ser unidireccional, perquè el seu objecte d'estudi s'ha de considerar des de la multiplicitat de perspectives que determinen les condicions socials en què ocorre.

En aquest sentit, el repte de la sociolingüística és, d'una banda, trobar l'estructura formal —el paradigma— que permeta parlar d'una perspectiva teòrica sòlida. I, de l'altra, atendre els reptes socials de la transformació continuada de l'ús lingüístic, els (nous) sistemes comunicatius i les (noves) dinàmiques econòmiques, socials, culturals i polítiques que imposa la societat. La sociolingüística ha d'assolir alguna mena de validació teòrica i científica general, però, alhora, ha de posar a prova continu-

13. Sobre aquesta discussió, podeu consultar DUVERGER, M. (1981): *Métodos de las ciencias sociales*, Ed. Ariel, Barcelona. Sobre el cas de les ciències de la informació, vegeu, per exemple, MORAGAS, M. (1981): *Teorías de la Comunicación*, Ed. Gustavo Gili, Barcelona. També RODRIGO, Miquel (1989): *Los modelos de la comunicación*, Ed. Taurus, Madrid. I TURELL, M. T. (1984): *Elementos per a la recerca sociolingüística a Catalunya*, Ed. 62, Barcelona.

Quant a la sociologia estricta, podeu consultar GINER, Salvador (1983): *Sociología*, Ed. Península, Barcelona. També TEZANOS, José F. (1987): *La explicación sociológica: una introducción a la sociología*, Ed. UNED, Madrid. I BOTTMORE, T. B. (1966): *Iniciació a la Sociologia*, Ed. 62, Barcelona.

Des de la psicologia social, consulteu NOTÓ, P. i PANYELLA, M. (1986): *Introducció a la Psicologia Social*, Ed. 62, Barcelona.

ada els seus aparells formals amb el contrast amb l'experiència viscuda, amb les estructures socials concretes i els (nous) factors que la condicionen. És en aquest sentit que l'evolució i la diversitat de la sociolingüística s'ha d'interpretar d'acord amb les coordenades històriques i socials en què s'esdevé la investigació. Amb tot, l'estatut científic de la sociolingüística, com de qualsevol disciplina, l'atorga la tendència cap a la comprensió racional i objectiva d'una zona de la realitat (Giner, 1983).

LA BIBLIOGRAFIA SOCIOLINGÜÍSTICA BÀSICA

Els inicis

Als anys cinquanta, la lingüística tenia una orientació molt formalista. La sociologia americana, en aquell context, va començar a interessar-se per la dimensió lingüística de determinats fets socials com ara les minories racials o els guetos.¹⁴ D'ací que la primera empena als estudis sociolingüístics, produïda a mitjan dècada dels cinquanta i, sobretot, durant la dècada dels seixanta, s'origina a l'àrea dels EUA amb la intenció d'analitzar-ne la diversitat lingüística constitutiva. Les relacions entre llenguatge i pobresa, els usos lingüístics dels guetos negres o la descripció de les varietats no-estàndards de l'anglès i la seua relació amb la marginació social o la integració en seran els primers temes d'interès.

La configuració d'una societat moderna, industrial i urbana, d'una banda, i la confluència de diverses tradicions d'investigació sociològica i l'aparició d'equips d'investigació a

14. Vegeu, per exemple, MARCELLESI, Jean Baptiste i GARDIN, Bernard (1978): *Introducción a la sociolingüística*, Ed. Gredos, Madrid.

l'entorn d'algunes universitats, de l'altra, expliquen l'aparició d'aquesta mena de recerques, les quals, ben aviat, tindran un enfocament interdisciplinar.

Àrea americana i canadenca

W. Bright, U. Weinreich, J. J. Gumperz, Ch. Ferguson, W. Labov, J. Fishman, W. Mackey, D. Hymes o Le Page són noms destacables de la sociolingüística de l'àrea americana. Se'n pot trobar la bibliografia bàsica, entre altres llocs, en Vallverdú,¹⁵ Sánchez Carrión¹⁶ o E. Boix i F. X. Vila.¹⁷ Per tal de fer-nos una idea de la bibliografia produïda fins al 1968, s'han de consultar les següents obres col·lectives: *Language in Culture and Society*,¹⁸ *Sociolinguistics*,¹⁹ i *Readings in the Sociology of Language*.²⁰ Francisco Moreno²¹ n'ha fet una guia bibliogràfica crítica del període 1975-1985 que recull les «aportacions teòriques i metodològiques més significatives». El recull de lectures *Sociolinguistics*,²² editat per J. B. Pride i J. Holmes és

15. VALLVERDÚ, Francesc (1980).

16. SÁNCHEZ CARRIÓN, José María (1981): «Bilingüismo, diglosia y contacto de lenguas», dins *Anuario de Filología Vasca*, «Julio de Urquijo». També en *El espacio bilingüe*, Burlada, Eusko ikaskuntza.

17. BOIX, Emili i VILA, F. Xavier (1998): *Sociolingüística de la llengua catalana*, Ed. Ariel, Barcelona.

18. DD. AA. (1964): *Language in Culture and Society*, Harper & Row, Nova York.

19. DD. AA. (1966): *Sociolinguistics*, Mouton, la Haia.

20. DD. AA. (1968): *Readings in the Sociology of Language*, Mouton, la Haia.

21. MORENO FERNÁNDEZ, F. (1988): *Sociolingüística en EE.UU. (1975-1985). Guia bibliogràfica crítica*, Ed. Librería Ágora, S.A., Màlaga. El 1998, aquest mateix autor va publicar *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, una excel·lent presentació de la matèria a manera de manual.

22. PRIDE, J. B. i HOLMES, J. (1972): *Sociolinguistics*, Ed. Penguin Books, Londres.

una miscel·lània antològica dels textos més o menys *clàssics* de la sociolingüística produïda fins als anys setanta.

La sociolingüística americana s'ha centrat bàsicament tres línies d'investigació:

a) Estudis sobre el bilingüisme social

Els autors més destacables han estat els següents:

Joshua Fishman, un dels investigadors més influents i rellevants de la nostra matèria. Segons ell mateix declara, «els problemes més interessants que aborda la sociolingüística són aquells que es lliguen als desenvolupaments històrics de significació social duradora».²³

Entre les seues obres, cal destacar *Language Loyalty in the United States*²⁴ (1966), en què l'autor reflexiona sobre els efectes produïts per la immigració: la voluntat integracionista, d'una banda, i l'aparició dels moviments de lleialtat lingüística, de l'altra. Després, en el camp de la política i planificació lingüístiques, *Language and Nationalism*²⁵ (1972), *Language and Ethnicity in*

23. Vegeu ERIZE, Xabier (2001) (ed.): «Introducció» a FISHMAN, Joshua (2001): *Llengua i identitat*, Ed. Bromera, Alzira. Es tracta d'un recull de treballs de J. A. Fishman compilats per X. Erize, en col·laboració amb el mateix Fishman, que abasta des de 1980 fins a l'actualitat en què el sociolingüista nord-americà reflexiona sobre els principals temes que tenen plantejats les comunitats lingüístiques com ara la relació entre la llengua i la identitat i la conservació de la diversitat etnolingüística. El llibre inclou una suggeridora entrevista —«Construint fronteres positives»— de Xabier Erize amb Joshua Fishman sobre el conjunt de problemes que es tracten en el volum.

24. FISHMAN, J. A. (1991): *Language Loyalty in the United States*, Mouton, la Haia.

25. FISHMAN, J. A. (1973): *Language and Nationalism. Two Integrative Essays*, Newbur House Publishers, Rowley, Massachusetts.

*Minority Sociolinguistic Perspective*²⁶ (1989) i *Reversing Language Shift*²⁷ (1991). Fishman hi analitza el paper que certes institucions com ara l'església o l'escola exerceixen en el canvi o el manteniment lingüístics. S'han de destacar, així mateix, les obres *Advances in the Sociology of Language*²⁸ i *Advances in Language Planning*²⁹, *Sociología del Lenguaje*,³⁰ un bon manual de la disciplina. Recentment, ha publicat *Llengua i identitat*,³¹ una profunda reflexió sobre la llengua, l'etnicitat i el nacionalisme ben atenta als factors socials més recents com ara la globalització i els seus efectes. Joshua Fishman és el director de l'*International Journal of the Sociology of Language*, potser la revista internacional més prestigiosa i referencial dedicada a la sociolingüística.

En el nostre àmbit, Charles Ferguson és conegut, sobretot, pel seu treball sobre la diglòssia (*diglossia*).³² Aquest terme va ser utilitzat per primera vegada el 1959 per a descriure una situació sociolingüística en què dues varietats lingüístiques distribueixen les seues normes d'ús d'una forma regular i complementària. La varie-

-
26. FISHMAN, J. A. (1989): *Language and Ethnicity in Minority Sociolinguistic Perspective*, Multilingual Matters, Clevedon.
27. FISHMAN, J. A. (1991): *Reversing Language Shift*, Multilingual Matters, Clevedon.
28. FISHMAN, J. A. (ed.) (1971) i (1972): *Advances in the Sociology of Language*, 2 volums, Mouton, la Haia.
29. FISHMAN, J. A. (1974): *Advances in Language Planning*, Mouton, la Haia.
30. FISHMAN, J. A. (1979).
31. ERIZE, Xabier (2001) (ed.): FISHMAN, Joshua (2001): *Llengua i identitat*, Ed. Bromera, Alzira.
32. FERGUSON, Charles (1983): «Diglòssia», *Quaderns de Ponent*, núm. 3/4, Lleida.

tat alta (*high variation*) és utilitzada en les situacions formals com ara la política, l'església, l'educació, els mitjans de comunicació i la literatura. La varietat baixa (*low variation*) és la varietat popular, utilitzada en privat i en situacions informals i no oficials. Joshua Fishman va ampliar l'esquema de Ferguson per a descriure qualsevol situació sociolingüística en què hi haja una diferenciació funcional entre dues varietats lingüístiques qualssevol, siguen o no de la mateixa llengua.

Wallace E. Lambert, per la seua banda, ha investigat les motivacions actitudinals dels membres de diferents comunitats lingüístiques, tant pel que fa a l'aprenentatge i l'ús de les llengües respectives com a la seua voluntat integrativa, especialment en el context bilingüe canadenc. Ha desenvolupat, a l'efecte, el *matched guise technique* o prova de reacció subjectiva, molt usada actualment en sociolingüística. El seu treball més conegut és *A Social Psychology of Bilingualism*³³ en què Lambert distingeix entre motivacions integratives i motivacions instrumentals, un binomi profusament utilitzat en els estudis sociolingüístics.³⁴

Encara que és noruec, Einar Haugen ha treballat especialment en l'àrea americana. Els seus treballs més destacables són *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*³⁵ i *Ecology of Language*³⁶

33. Vegeu LAMBERT, W. E. (1972), dins PRIDE, J. B. i HOLMES, J. (ed.) (1972).

34. Vegeu, per exemple, NINYOLÉS, Rafael-Lluís (1969), MARÍ, Isidor (1987) i MOLLÀ, Toni (1991).

35. HAUGEN, Einar (1953): *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*, Indiana University Press, Bloomington.

36. HAUGEN, E. (1972): *Ecology of Language*, Standford, Califòrnia.

i les seues contribucions a la teoria de la planificació lingüística: *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian*.³⁷

b) Investigacions sobre comunitats lingüístiques delimitades

Aquesta mena d'estudis s'ha aplicat, sobretot, a l'anàlisi de les anomenades *llengües urbanes*.

William Labov n'és l'investigador més destacat i un dels precursors d'aquesta disciplina, amb el treball *The Social Stratification of English in New York City*.³⁸ S'ha dedicat bàsicament a estudiar, teòricament i empírica, la variació lingüística de l'anglès urbà dels EUA, amb especial atenció al llenguatge dels sectors novaiorquesos més desfavorits socialment (negres i/o classes baixes). Té molt d'interès teòric la seua controvèrsia amb Basil Bernstein. Cal destacar, així mateix, el seu llibre *Modelos sociolingüísticos*.³⁹ L'enfocament de Labov se sol conèixer com a sociolingüística variacionista. Té sovint una orientació quantitativa i sol posar en relació l'anàlisi de l'ús lingüístic –varietat i canvi– amb les variables sociodemogràfiques dels seus usuaris: sexe, edat, estatus econòmic, grup ètnic de pertinença, nivell d'instrucció, etc. Ben sovint, rep el nom de sociolingüística quantitativa (*quantitative sociolinguistics*).

37. HAUGEN, E. (1966): *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

38. LABOV, W. (1966): *The Social Stratification of English in New York City*, Center for Applied Linguistics, Washington D.C.

39. LABOV, W. (1983): *Modelos sociolingüísticos*, Ed. Cátedra, Madrid.

c) Etnografia de la comunicació o de la parla

John Gumperz i Dell H. Hymes en són els autors més destacats. A partir d'experiències a diferents països, Gumperz va treballar sobre els actes de parla, els repertoris lingüístics i els canvis de codi determinats per l'estructura social. Aquesta disciplina estudia «la possibilitat d'establir una teoria del parlar com a *sistema de comportament cultural*». ⁴⁰ Es tracta, per tant, d'una disciplina de forta orientació antropològica. Podeu consultar, així mateix, «Hacia etnografías de la comunicación» ⁴¹ i «La sociolingüística y la etnografía del habla». ⁴²

Les aportacions més destacables de Dell Hymes es poden consultar en «Sociolinguistics and the Ethnography of Speaking» ⁴³ i estableixen una estreta relació amb l'antropologia. I també *Foundations in Sociolinguistics. An Ethnographic Approach*. ⁴⁴

S'han de destacar, finalment, els treballs editats conjuntament per Gumperz i Dell H. Hymes com ara *Directions in Sociolinguistics*. ⁴⁵ Sovint es consideren en aquesta esfera els treballs del sociòleg canadenc Erving

40. VEGEU TURELL, M. TERESA (1984): *Elements per a la recerca sociolingüística a Catalunya*, Ed. 62, Barcelona.

41. HYMES, D. (1974): «Hacia etnografías de la comunicación», dins GARVIN i LASTRA (ed.) (1974): *Antología de estudios de etnolingüística y sociolingüística*, UNAM, Mèxic.

42. HYMES, D. (1976): «La sociolingüística y la etnografía del habla», dins ARDENER i altres (1971): *Antropología social y lenguaje*, Ed. Paidós, Buenos Aires.

43. HYMES, DELL (1971): «Sociolinguistics and the Ethnography of Speaking», *Social Anthropology and Language*, Tavistock, Londres.

44. HYMES, DELL (1974): *Foundations in Sociolinguistics. An Ethnographic Approach*, University of Pennsylvania, Filadèlfia.

45. GUMPERZ, J. J. i HYMES, DELL (eds.): *Directions in Sociolinguistics*, Basil Blackwell, Londres.

Goffman. I també l'anàlisi de la conversa,⁴⁶ l'anàlisi del discurs⁴⁷ i la pragmàtica.⁴⁸

Al Canadà, hi destaquen els treballs del *Centre International pour la recherche en Aménagement Linguistique* (CIRAL) de la Universitat de Laval. Especialment la tasca investigadora de William F. Mackey, Jean Claude Corbeil i Jaques Maurais.⁴⁹ Heinz Kloss i Albert Verdoot han estat col·laboradors del Centre i, tot i no ser *americans*, poden situar-se en aquest context. Kloss ha fet valuoses aportacions a l'estudi de la planificació lingüística, com també a les relacions entre llengua i nació⁵⁰ i als problemes relatius a la immigració i l'assimilació.⁵¹ Per la seua banda, Verdoot, que ha seguit Kloss en molts aspectes, ha treballat també sobre aspectes legislatius.⁵² Heinz Kloss i Albert Verdoot van dirigir els estudis *Options politiques fondamentales*

-
46. Vegeu, per exemple, TUSÓN, A. (1995): *Anàlisi de la conversa*, Ed. Empúries, Barcelona.
47. Vegeu, sobretot, VAN DIJK, Teun A. (ed.) (2000): *El discurso como estructura y proceso. Estudios del discurso: introducción multidisciplinaria*. 2 volums, Ed. Gedisa, Barcelona.
48. Per a una introducció general, vegeu REYES, Graciela (1990): *La pragmática lingüística. El estudio del uso del lenguaje*, Ed. Montesinos, Barcelona. També VAN DIJK, Teun A. (1983): *La ciencia del texto*, Ed. Paidós, Barcelona. També ESCANDELL, M. Victòria (1996): *Introducción a la pragmática*, Ed. Ariel, Barcelona. O LEVINSON, Stephen (1989): *Pragmática*, Ed. Teide, Barcelona.
49. Vegeu, per exemple, MAURIS, Jaques (1987) (dir.): *Politique et aménagement linguistiques*, Ed. Conseil de la langue française/Le Robert, Quebec/París.
50. KLOSS, Heinz (1967): «Bilingualism and Nationalism», *The Journal of Social Issues*, 2, abril.
51. KLOSS, Heinz (1971): «Language Rights of Immigrants Groups», *International Migration Review*, 2.
52. VERDOOT, Albert (1973): *La protection des droits de l'homme dans les etats plurilingues*, Nathan/Labor, París/Brussel·les.

de l'etat plurilingue i *Autres options politiques fondamentales de l'etat plurilingue: association-surveillance-relacions exterieures*, editats per Gaston Plourde.⁵³

Per a una aproximació a la sociolingüística des de l'àmbit de l'Amèrica Llatina, vegeu el manual de Sara Bolaño.⁵⁴

Context britànic

Entre els britànics, cal destacar Ardener, Crystal, Pride, Bernstein i Halliday.

La principal obra de Bernstein és *Class, Codes and Control*⁵⁵ i l'aportació més remarcable és la *hipòtesi del dèficit* de determinades varietats lingüístiques. Bernstein distingeix entre codi elaborat (*elaborated code*) i codi restringit (*restricted code*). El segon, d'acord amb Bernstein, és un codi limitat –i que limita els seus usuaris: és inferior a l'elaborat, el qual és capaç d'expressar comunicats més complexos i més expressius–. El fet, continua Bernstein, provoca una desigualtat d'oportunitats als usuaris, especialment en l'educació formal. Bernstein explica així el fracàs escolar dels xiquets de classe baixa, usuaris d'un codi restringit.

Michael Stubbs⁵⁶ va publicar un interessant llibre sobre el pensament sociolingüístic de Bernstein i Labov.

53. PLOURDE, Gaston (1969): *Options politiques fondamentales de l'etat plurilingue*, Ed. Centre International de Recherches sur le Bilinguisme, Quebec. I (1970): *Autres options politiques fondamentales de l'etat plurilingue: association-surveillance-relacions exterieures*, Ed. Centre International de Recherches sur le Bilinguisme, Quebec.

54. BOLAÑO, Sara (1982): *Introducción a la teoría y práctica de la sociolingüística*, Ed. Trillas, Mèxic.

55. BERNSTEIN, Basil (1971): *Class, Codes and Control*, St. Albans Paladin.

56. STUBBS, Michael (1982): *El llenguatge i l'escola*, Ed. 62, Barcelona.